

משלי - מצודת ציון

א ב ג ד ה ו ז ח ט י יא יב יג יד טו טז
יז יח יט כ כא כב כג כד כה כו כז כח כט ל
לא

משלי פרק-א

[ג] לקחת. ענין ידיעה ולמוד כמו לקח טוב נתתי לכם (לקמן ד) :
[ד] ערמה. ענין התחכמות כמו ערום יערים הוא (ש"א כ"ג) : **ומזמה.**
ענין מחשבה כמו זממה שדה ותקחהו (לקמן לא) : **[ה] תחבולות.** עניינו דקות העיון כמו ובתחבולות עשה מלחמה (לקמן כ) : **יקנה.** מצינו לשון קנין אף אם אין שם מוכר כמו קונה שמים וארץ (בראשית יד) ורבים כמוהו : **[ו] ומליצה.** עניינו אמרים צחים המקובלים על הלב : **וחידותם.** עניינו דברים סתומים קשי ההבנה : **[ז] אוילים.** ר"ל רשעים כי אין אדם עובר עבירה אא"כ נכנס בו רוח שטות : **[ח] תטוש.** ענין עזיבה כמו כי לא יטוש ה' את עמו (ש"א יב) : **תורת.** ענין למוד והוראה : **[ט] לוית.** ענין חבור ודבוק כמו הפעם ילוה אישי (בראשית כ"ט) : **וענקים.** עניני עדי הצואר כמו ולבד מן הענקות (שופטים ח) : **לגרורותיך.** מלשון גרון וצואר. יפתוך. מלשון פיתוי והסתה : **[י] תבא.** ענין רצון כמו לא אבה יבמי (דברים כה) : **[יא] נארבה.** נשב במארב לארוב : **נצפנה.** ענין הסתר : **[יד] כיס.** אמתחת ושק : **[יז] מזורה.** ענין פזור ופרישה כמו מזרה בעיניו כל רע (לקמן כ') : **בעלי כנף.** הצפרים שיש להם כנפים : **[יט] ארחות.** ענין הנהגה וסדר : **בוצע בצע.** ענין גזל כמו מה תקות חנף כי יבצע (איוב כז) : **[כ] תרונה.** ענין הכוזה והשמעת קול כמו ויעבור הרנה במחנה (מ"א כב) : **[כב] פתים.** כמו פתאים ר"ל שוטים הנפתים מהר : **[כג] אביעה.** אדבר כמו יביע אומר (תהלים יט) : **[כה] ותפרעו.** ענין בטול והשבתה כמו למה משה ואהרן תפריעו וגוי' (שמות ה') : **לא אביתם.** לא רציתם : **[כו] באידכם.** ענין צער ומקרה רע כמו הלא איד לעול (איוב לא) : **[כז] כשואה.** כחושך כמו אמש שואה ומשואה (, שם) :

יאתה. ענין ביאה כמו מצפון זהב יאתה (שם ז) : **[כח]** **ישחרנני.** ענין דרישה כמו לשחר פניך (לקמן ז) : **[ל]** **נאצו.** הוא לשון מושאל על הבזיון וכן כי נאצו האנשים את מנחת ה' (ש"א ב) : **[לב]** **משובת.** ענינו ההשקט והמרגוע כמו בשובה ונחת תושעון (ישעיה ל') : **[לג]** **ושאנן.** ענין השקט כמו לעשתות שאנן (איוב יב) :

משלי פרק-ב

[ד] **וכמטמנים.** אוצרות הטמונים : **[ז]** **תושיה.** התורה נקראת תושיה מלשון יש כי ישנה לעולם ולא תשוב לאין כשאר הדברים שבעולם, ורז"ל אמרו ע"ש שמתשת גוף האדם הלומדה : **[ט]** **מעגל.** שביל ודרך כמו פרשו רשת ליד מעגל (תהלים קמ) : **[י]** **ינעם.** ענין מתיקות וערבות : **[טו]** **עקשים.** העקומים : **[ונלוזים].** נוטים מדרך הישר וכן ונלוז דרכיו בוזוהו (לקמן יד) : **[יז]** **אלוף.** שר כמו אלופי ומיודעי (תהלים נ"ה) ור"ל הבעל : **[יח]** **שחה.** ענין כפיפה והשפלה כמו וישח אדם (ישעיה ה) : **[כא]** **יותרו.** מלשון נותר : **[כב]** **יסחו.** ענין עקירה ממקום כמו ויסחך מאוהל (תהלים נב) :

משלי פרק-ג

[ג] **לוח.** נסר והוא ענין מליצה ושאלה : **[ח]** **לשרך.** הוא הטבור כמו שררך אגן הסהר (ש"ה ו) : **[ושקוי].** ר"ל המוח המשקה העצמות : **[י]** **אסמיך.** הם אוצרות התבואה כמו את הברכה באסמיך (דברים כ"ח) : **יקביך.** הם הבורות אשר היין יורד בהם כמו וגם יקב חצב בו (ישעיה ה) : **יפרצו.** ענין התחזקות ברבוי כמו פרצו לרוב (דה"א ד) : **[יא]** **תקוץ.** ענין מאוס כמו קצתי בחיי (בראשית כז) : **[יב]** **ירצה.** מלשון רצוי ופיוס : **[יג]** **יפיק.** יוציא כמו ויפיק רצון (לקמן ח) : **[יד]** **ומחרוץ.** היא הזהב הטוב כמו בירקרק חרוץ (תהלים סח) : **[טו]** **מפנינים.** הם המרגליות : **[יח]** **מאושר.** משובח כמו אשרי האיש (שם א) : **[כ]** **ירעפנו.** יטיפו כמו יערוף כמטר לקחי (דברים לג) : **[כא]** **ילוזו.** ענין הטיה והסרה : **[כג]** **תגוף.** ענין הכאה כמו פן תגוף באבן רגליך (תהלים צא) : **[כד]** **וערבה.** ענין מתיקות כמו וערבה לה' מנחת (מלאכי ג') : **[כה]** **ומשואת.** ענין חושך כמו אמש שואה ומשואה (איוב לא) : **[כו]** **בכסלך.** ענין בטחון ותקוה כמו אשר יקוט כסלו (שם ח') : **[כז]** **לאל.** ענין כח ואמצות : **[כט]** **תחרוש.** ענין מחשבה כמו חורשי און (שם ד') : **[לב]** **נלוז.** הנוטה מדרך הישר : **[לג]** **מארת.** מלשון ארור : **[ונוה].** מדור

כמו נוה איתן (ירמיה מט) : **[לה]** מרים. מלשון תרומה והפרשה : קלון. בזיון והוא מלשון קלוי באש (ויקרא ב) כי בעבור הבזיון יתאדם הפנים כאלו נקלה באש, או הוא מלשון קלות :

משלי פרק-ד

[א] והקשיבו. ענין שמיעה והאזנה : **[ג]** רך. מעונג : **[ד]** ויורני. ענין למוד כמו את מי יורה דעה (ישעיה כ"ח) : **[ה]** סלסלה. ענין משמוש כמו כבוצר על סלסלות (ירמיה ז') ובדרז"ל מסלסל בשערו (נזיר ג') : **[ט]** תמגנך. ענין מסירה כמו אשר מגן צריך (בראשית יד) : **[יא]** הוריתך. ענין למוד : **[יב]** צעדך. פסיעותיך : תרוץ. ענין מהירת ההליכה : **[יג]** תאשר. ענין הלוך ופסיעות כמו ואשרו בדרך בינה (לקמן ט) : **[טו]** פרעהו. ענין בטול והשבתה כמו ותפרעו כל עצתי (לעיל ב). שטה. ענין הטיה והסרה כמו אל ישט אל דרכיה (לקמן ז') : **[יח]** נוגה. ענין הארה כמו מנוגה נגדו (תהלים י"ח) : הולך ואור. ר"ל בכל פעם יותר וכן וירח יקר הולך (איוב ל"א) : **[כא]** אל יליזו. אל ינטו : **[כד]** ולזות. ענין נטיה ועקימה : **[כה]** ועפעפידך. אישון העין : **[כו]** פלס. ענין יושר ועש"ז נקרא מטה המאזנים פלס ומאזני וכו' (לקמן טז) לפי שבו מיישר המשקל :

משלי פרק-ה

[ג] נופת. ענין הזלה והתכה וכן ונופת צופים (תהלים יט) ותחסר מלת צופים והוא מובן מעצמו שר"ל כהזלת חלות הדבש : **[ט]** תטופנה. תרד טיפץ : **[יב]** חכה. ר"ל מאמרה הבאה בנגיעת הלשון בחיך : **[יד]** כלענה. שם עשב מר : **[טז]** צעדיה. ענין פסיעות והלוך : **[יז]** תפלס. תישיר : **[יח]** נעו. מלשון נע ונד : **[יט]** מעגלותיה. דרכיה : **[כא]** ושארך. גם הוא נאמר על הברש כמו אם יכין שאר לעמו (תהלים עח) וכפל דבריו בשמות נרדפים כמו אדמת עפר (דניאל יב) : **[כג]** נאץ. מושאל הוא על הבזיון וכן נאצו כל תוכחתי (לעיל א) : **[כד]** מורי. מלשון הוראה ולמוד : **[טו]** ונוזלים. ענין נטיפה : **[כז]** בארך. באר הנובע : **[כח]** יפוצו. ענין פזור : **[כט]** פלגי מים. אמת המים : **[ל]** יט אילת. נקבת האיל : **[לג]** ירווד. ענין שביעה : **[לד]** תשגה. מלשון משגה וחטא :

משלי פרק-ו

[ג] אפוא. כמו עתה וכן מה לך אפוא (ישעיה כב) : **התרפס**. ענין דריסה ורמיסה כמו ושארה ברגלה רפסה (דניאל ז') : **ורהב**. ענין התחזקות כמו ירהבו הנער בזקן (ישעיה ג') : **[נ] נמלה**. שם בריה קטנה : **[ז] קצין**. שר ומושל : **[ח] אגרה**. ענין אסיפה כמו אוגר בקיץ (לקמן י) : **[י] תנומות**. היא שינה קלה : **[יא] ראשד**. ענין עוני ודלות כמו ראש עשה כף רמיה (, שם) : **[יב] בליעל**. בלי עול ר"ל הפורק עול שמים : **[יג] קורץ**. ענין הנידנדוד לרמז הלעג והוא מלשון קרץ מצפון (ירמיה מו) כי ברוב הנידנדוד כאלו כורת ומשבר העינים : **מולל**. הוא מלשון מלה ודבור ר"ל כאלו מדבר ברגליו דבר הלעג : **מורה**. כאלו מלמד דבר הלעג באצבעותיו : **[יד] מדינים**. מלשון מדון ומריבה : **ישלח**. ענין גרוי ושסוי כמו ושן בהמות אשלח בם (דברים ל"ב) : **[טו] אידו**. ענין צער ומקרה רע : **פתע**. הוא כמו פתאום : **[יט] יפיח**. ענין דבור ע"ש שבא בהפחת הפה : **[כ] תטוש**. ענין עזיבה : **[כא] ענדס**. ענין קשירה כמו אענדנו עטרות לי (איוב לא) : **גרגרותיך**. מלשון גרון וצואר : **[כב] תנחה**. תנהג : **והקיצות**. ענין הערה מהשינה : **תשיחך**. מלשון שיחה ודבור : **[כג] ככר לחם**. כן נקרא לחם שלם : **[כז] היחתה**. ענין שאיבת האש ממקומו כמו לחתות אש מיקוד (ישעיה ל) : **בחיקו**. ר"ל בבגדו שממול החיק : **[כח] תכוונה**. ענין שרפה כמו כויה תחת כויה (שמות כא) : **[לג] וקלון**. בזיון : **תמחה**. ענין מחיקה : **[לד] קנאה**. נקמה : **חמת**. מלשון חמה וכעס : **[לה] כופר**. שוחד. עניינם כמו פדיון :

משלי פרק-ז

[א] תצפון. תסתיר : **[ב] כאישון**. הוא בת העין ובעבור קטנות צורת האיש הנראה בה קרוי אישון כמו האמינון אחיך (ש"ב יג) שבאה תוספות הנו"ן להקטינו ולהשפילו : **[ד] ומודע**. עניינו כמו קרוב על כי הקרוב ידוע לאדם ומכירו כמו ולנעמי מודע לאישה (רות ב) : **[ו] אשנבי**. ענין חלון כמו בעד האשנב (שופטים ה') : **נשקפתי**. ענין הבטה ולפי שהמביט לחוץ נראה גם הוא למביט בו לזה אמר נשקפתי וכן בעד החלון נשקפה (, שם) : **[ח] פנה**. זוויות : **יצעד**. ענין פסיעה והלוד : **[ט] בנשף**. ענין חושך כמו אך חושך ישופני (תהלים קל"ט) : **באישון לילה**. בשחרות הלילה כמו באשון חושך (לקמן כ) : **[י] שית**. ענין שימה ותקון : **ונצורת**. מלי מצור וכן נוצרים באים (ירמיה ד') : **[טו] לשחר**. ענין דרישה : **[טז] מרבדים**. מצעות נאים לקשוט כמו מרבדים עשתה לה (לקמן לא) : **ערשי**. מטתי כמו עשר יצועי (תהלים קלב) : **חטובות**. ענין כריתה וחתוך כמו חוטבי עצים (יהושע ט) : **אטון**. תרגום של מיתריהם (שמות כו) הוא אטוניהון : **[יז] נפתי**. ענין הזלה והתכה כמו נופת תטופנה (לעיל ה) : **מור אהלים**

וקנמון. שמות מיני בושם : **[יח]** נתעלסה. ענין שמחה כמו כחיל תמורתו ולא יעלוס (איוב כ) : **[כ]** צרור. ענין קשר כמו צרור כספו בשקו (בראשית מ"ב) : **הכסא**. עניינו זמן קבוע כמו בכסה ליום חגנו (תהלים כא) : **[כא]** לקחה. ענין למוד והרגל כמו הלוקחים לשונם (ירמיה כג) : **[כב]** וכעס. הוא ארס הנחש וכן ברגליהם תעכסנה (ישעיה ג) : **[כג]** יפלה. ענין בקוע כמו פולח ובוקע (תהלים קמ"א) : **כבדו**. הכבד שהמרה תלוי בה : **פח**. רשת : **[כה]** ישט. ענין נטיה והסרה : **תתע**. מלשון תועה : **[כו]** חללים. הרוגים :

משלי פרק-ח

[ב] בית. מקום : **[ג]** ליד. למקום : **לפי קרת**. לפתח העיר : **תרונה**. ענין הכרזה כמו בחוץ תרונה (לעיל א) : **[ד]** אישים. אנשים : **[ו]** נגידים. שרים וחשובים : **[ז]** יהגה. ידבר : **[ח]** נפתל. עקמימות כמו ועם עקש תתפתל (תהלים י"ח) : **[ט]** נכוחים. ענין יושר כמו עשות נכוחה (עמוס ג) : **[י]** מחרוץ. מין זהב טוב : **[יב]** מזמות. מחשבות : **[יג]** גאה וגאון. שניהם ענין גאווה : **[יד]** ותושיה. תשות הכח : **[טו]** ורוזנים. שרים : **יחוקקו**. מלי חוק וגזרה : **[טז]** ישורו. יעשו שררה וממשל : **[יז]** אהב כמו אהב : **[יח]** עתק. חוזק כמו יביעו ידברו עתק (תהלים צד) : **[כג]** נסכתי. ענין ממשלה כמו נסיכי סיחון (יהושע יג) : **[כד]** חוללתי. ענין בריאה כמו ותחולל ארץ (תהלים צ) : **נכבדי מים**. רבוי המים כמו בעם כבד (במדבר יא) : **[כה]** הטבענו. מלי טביעה : **[כו]** תבל. כן נקראת הארץ המיושבת מבני אדם : **[כז]** בחוקו. מלי חקיקה : **חוג**. הוא העגול הנעשה ע"י כלי ולה ב' ראשים יעמיד ראש האחד במקום עמדו והשני יסבב סביבו ונעשה עגול וכן היושב על חוג הארץ (ישעיה מ"ו) : **[כח]** באמצו. מלי אומץ וחוזק : **בעזוז**. מלי עוז : **[כ]** אמון. ענין גדול הילד והתעסקות בו כמו והיו מלכים אומניך (שם מ"ט) : **שעשועים**. ענין התעסקות לשמוח : **[לג]** ואל תפרעו. אל תבטלו כמו תפריעו את העם (שמות ה') : **[לד]** לשקוד. ענין מהירות כמו שקוד (ירמיה א') : **[לה]** ויפק. ויוציא כמו יפיק תבונה (לעיל ג') :

משלי פרק-ט

[א] חצבה. ענין כריתה וחתוך הנופל באבנים : **[ב]** מסכה. ענין מזיגת היין במים כמו למסוך שכר (ישעיה ה) : **ערכה**. ענין סדור : **[ג]** גפי. ענין כנף ובדרז"ל עד בין אגפים (חולין מ"ו) ור"ל במקום גבוה שהעוף יפרח

שם באגפיו : **קרת**. מלי קריה ועיר : **{ה} לחמו**. אכלו לחם ולתוספת ביאור אמר בלחמי וכן מסעף פארה (ישעיה י') : **{ו} ואשרו**. וצעדו כמו ואשר בדרך לבד (לקמן כ"ג) : **{ז} ינעם**. ענין מתיקות וערבות :

משלי פרק-י

{א} תוגת. מלי יגון ועצבון : **{ג} והות**. ענין שבר כמו יעוז בהותו (תהלים נד) : **יהדוף**. ענין דחיפה כמו כהנדוף עשן (שם סח) : **{ד} ראש**. עני כמו ראש ועושר (לקמן ל) : **כף**. כף המאזנים : **חרוצים**. עניינו תנועה וזרוזות כמו אז תחרץ (ש"ב ה) : **{ה} אוגר**. ענין אסיפה כמו אגרה בקציר (לעיל ו) : **נרדם**. מלי תרדמה והיא שינה עמוקה : **{ח} ילבט**. ענין עייפות וכשלון וכן ועם לא יבין ילבט (הושע ד) : **{ט} יודע**. ענין שבירה כמו ויודע בהם אנשי סוכות (שופטים ח) : **{י} קורץ**. ענין נדנוד ורמיזה כמו קורץ בעיניו (לעיל ז) : **מקור**. מעין : **{יב} מדנים**. מלי מדון ומריבה : **{יג} לגו**. לגוף כמו גוי נתתי למכים (ישעיה נ) : **{יד} מחתה**. ענין שבירה כמו שמת מבצרו מחתה (תהלים פד) : **{טו} קרית**. מלי קריה ועיר : **רישם**. ענין עוני : **{טז} תבואת**. מלי תבואה ופירות : **לחטאת**. ענין חסרון כמו קולע וכו' ולא יחטיא (שופטים כ) : **{יז} מתעה**. כמו תועה או מתעה נפשו : **{יח} דבה**. ענין לעז והוצאת שם רע שרבים דובבים ומספרים בו כמו דבתם רעה (בראשית לז) : **{יט} וחושך**. ענין מניעה כמו ולא חשכת (שם כב) : **{כא} ירעו**. מלשון מרעה ור"ל יאכילו : **{כג} זמה**. ענין מעשה הרעה : **{כד} מגורת**. ענין פחד כמו ויגר מואב (במדבר כב) : **{כה} סופה**. רוח סערה : **{ל} ימוט**. לשון נטיה : **ישכנו**. עניינו חניה בהשקט : **{לא} ינוב**. ענין דבור כמו בורא ניב שפתים (ישעיה נ"ז) :

משלי פרק-יא

{א} מאזני. כלי המשקל : **{ב} קלון**. בזיון : **צנועים**. המסתתרים עצמם מרוב ענותנותם : **{ג} וסלף**. ענין עקום כמו ויסלף דברי צדיקים (שמות כג) : **ישדם**. מלי שדידה וגזילה : **{ו} ובהות**. ענין שבירה כמו מדבר הות (תהלים צ"א) : **{ז} אונים**. בנים הבאים מכחו כמו כחי וראשית אוני (בראשית מט) : **{ח} נחלץ**. ענין הוצאה ושליפה כמו וחלצה נעלו (דברים כה) : **{י} תעלוץ**. תשמח : **{יב} יחריש**. ישתוק : **{טו} רע ירוע**. ענין השבר והרצוף כמו תרועם בשבט ברזל (תהלים ב) : **{טז} ועריצים**. חזקים כמו עריצי גוים (יחזקאל כח) : **{יז} ועוכר**. ענין השחתה ובלבול כמו עכרתם אותי (בראשית לד) : **שארו**. בשרו כמו אם יכין שאר (תהלים

עח) : **[יח] אמת**. עניינו דבר מקויים וכן ודבריך יהיו אמת (שמואל ב ז')
: **[יט] כן**. עניינו כמו אמת וצדק כמו כן בנות צלפחד דוברות (במדבר כז)
: **[כ] עקשי**. ענין עקום : **[כב] נזם**. עדי יושם על האף וכן חח ונזם (שמות
לה) : **טעם**. עניינו העצה ותוכן הדבר כמו וטעם זקנים יקח (איוב יב) :
[כד] וחושך. ומונע : **[כה] ברכה**. כל לשון ברכה עניינו הוספת טובה :
תדשן. מלי דשן ושמן : **ומרוה**. ענין שביעה כמו כגן רוה (ישעיה נח) :
[כו] בר. תבואה כמו לשבר בר (בראש' מב) : **יקבהו**. יקללוהו כמו לכה
קבה לי (במדבר כב) : **לאום**. אומה כמו ולאום מלאום יאמץ (בראשית
כה) : **משביר**. ענין מכירת תבואה כמו לשבר בר (בראשית מב) :
[כז] שוחר. ענין דרישה כמו ושחרו אל (תהלים מח) : **[כט] רוח**. עניינו
כעס כמו הניחו את רוחי (זכריה ו) : **[לא] אף כי**. ענינו כמו כל שכן וכן
אף כי אש אכלתהו (יחזקאל טו) :

משלי פרק-יב

[א] בער. שוטה עייש שנמשל כבהמות והוא מלי אנחנו ובעירנו (במדבר
כ) : **[ז] ואינם**. ואין מהם : **[ח] ונעוה**. מלי נע כאשר יאמר מן זע זעוה :
[יב] מצוד. עניינו מבצר חזק כמו יבאוהו במצדות (יחזקאל יט) :
[יז] יפית. ענין דבור כי בא בהפחת רוח הפה : **[יח] בוטה**. ענין דבור כמו
לבטא בשפתים (ויקרא ה) : **כמדקרות**. ענין תחיבה בדבר מה כמו כל
הנמצא ידקר (ישעיה יג) : **[יט] ארגיעה**. מלי רגע : **[כ] חורשי**. ענין
מחשבה : **[כא] יאונה**. ענין הזדמנות כמו לא תאונה אליך רעה (תהלים
צא) : **[כד] חרוצים**. זרוזים : **למס**. מלי המסה והמגה : **[כה] ישחנה**.
מלי שחיה והשפלה כמו שחו רעים (לקמן יד) : **[כז] יחרוד**. ענין שריפה
כמו ושער ראשיהון לא התחרך (דניאל ג) : **יקר**. חשוב ונכבד : **חרוץ**. הוא
מין זהב טוב כמו בירקרק חרוץ (תהלים סח) : **[כח] נתיבה**. ענין שביל
ומסילה :

משלי פרק-יג

[ג] פושק. ענין פתיחה והרחבה כמו ותפשקי את רגליך (יחזקאל טז)
: **מחתה**. ענין שבר : **[ד] חרוצים**. זריזים : **תדשן**. ענין שומן : **[ה] יבאיש**.
ר"ל ימאס כדבר הנבאש : **ויחפיר**. ענין בושה כמו וחפרה הלבנה (ישעיה
כד) : **[ו] תסלף**. עניינו מעוקל ומעוקם כמו סלף בוגדים ישדם (לעיל יא)
: **[ז] מתרושש**. מלי רש ועני : **[ח] כופר**. פדיון : **געה**. צעקת נזיפה :
[ט] ידעך. ענין ניתור וקפיצה וזהו כבוי הנר כי השלהבת קופצת

מהפתילה וכן ידעך נרו (לקמן כ) : **[י]** מצה. ענין מריבה כמו הן לריב ומצה תצומו (ישעיה נח) : **[יא]** על יד. ביד וכן עמדתם על חרבכם (יחזקאל לג) ומשפטו בחרבכם : **[יב]** מחלה. מלשון חולי ומכאוב : **[יג]** יחבל. מלי חבלה ומכה : **[טו]** איתן. ענין חוזק כמו איתן מושבך (במדבר כד) : **[טז]** יפרוש. מלי פרישה ושטיחה : **[יז]** מלאך. ענין שליח כמו מלאך שלוח אליהם (יחזקאל כג) : **[יח]** פורע. ענין בטול : **[יט]** נהיה. ענין שבירה בגוים שולח (עובדיה א) : **[יח]** פורע. ענין מתיקות כמו וערבה לה' מנחת (מלאכי ג) : **[כ]** ירוע. ענין שבירה ורציצה כמו תרועם בשבת ברזל (תהלים ב) : **[כב]** וצפון. ענין הסתרה : **[כג]** ניר. ענין חרישה כמו נירו לכם ניר (ירמיה ד) : **[כד]** ראשים. מלשון רש ועני : **[כה]** נספה. ענין מיתה כמו אני נאסף אל עמי (בראשית מט) : **[כז]** חושך. מונע : **[כח]** שחרו. עניינו ימי הילדות שהוא בתחילת הימים והושאל מלי שחר הבקר וכן הילדות והשחרות הבל (קהלת יא) :

משלי פרק-יד

[ב] ונלוז. ענין הטיה והסרה כמו ונלוזים במעגלותם (לעיל ב) : **[ג]** חוטר. מטה כמו ויצא חוטר מגזע ישי (ישעיה יא) : **[ד]** אלפים. שורים כמו שגר אלפיך (דברים ז) : **[ה]** אבוס. אוצר התבואה כמו פתחו מאבוסיה (ירמיה נ) : **[ו]** ברור ונקי : **[ז]** ויפית. ענין דבור : **[ח]** מנגד. ממרחק כמו כי מנגד תראה את הארץ (דברים לב) : **[ט]** ובל. הוי"ו היא במקום או כמו אביו ואמו קלל (ויקרא כ) : **[י]** יליץ. מלי מליצה : **[יא]** אשם. קרבן אשם : **[יב]** יתערב. מלשון תערובות : **[יג]** תוגה. מלי יגון ועצבון : **[יד]** סוג. עניינו החזרה לאחור כמו והוסג אחור משפט (ישעיה נט) : **[טו]** לאשורו. ענין דרך ופסיעו' כמו באשורו אחזה רגלי (איוב כג) : **[טז]** מתעבר. מלשון עברה וכעס : **[יז]** שחו. ענין כפיפה והשפלה כמו וישח אדם (ישעיה ב) : **[יח]** יתעו. הונח על הרוצה ללכת בדרך זה והולך באחר והושאל לכל התועה בדעתו. **[יט]** חורשי. ענין מחשבה : **[כ]** עצב. גם העמל נקרא עצב כי עצב בעמל : **[כא]** מותר. יתרון והרוחה : **[כב]** ובאפס. עניינו כמו באין וכן אפס בלעדי (ישעיה מה) : **[כג]** לאום. אומה : **[כד]** מחתת. שבר ופחד : **[כה]** רזון. עניינו כמו שר וכן האזינו רוזנים (שופטים ה) : **[כז]** חיי. ענין רפואה כמו וימרחו על השחין ויחי (ישעיה לה) : **[כח]** מרפא. מלי רפיון עם שהוא באל"ף כמו על כן הוא מרפא (ירמיה לח) : **[כט]** קנאה. עניינו כעס וכן קנאוני בלא אל (דברים לב) : **[ל]** חרף. ענין גדוף : **[לא]** ועברתו. מלי עברה וכעס :

משלי פרק-טו

[א] מענה. מלי עניה ותשובה : **[ב] תיטיב.** ענין תקון כמו ותיטב את ראשה (מלכים ב' ט') : **יביע.** ענין דבור כמו יביע אומר (תהלים י"ט) והוא מושאל ממעיין הנובע מים רבים : **[ג] צופות.** ענין הבטה וראיה : **[ד] מרפא.** מלשון רפיון : **וסלף.** ענין עקום ועוות : **ברוח.** עניינו רצון וכן הנני נותן בו רוח (ישעיה לז) : **[ה] ינאץ.** ימאס : **יערים.** מלשון ערמה והשכל : **[ו] חוסן.** ענין חוזק כמו וחוסן הוא כאלונים (עמוס ב) : **ובתבואת.** מלי ביאה : **נעכרת.** מלשון עכירה ובלבול כמו עכרתם אותי (בראשית לד) : **[ז] יזרו.** ענין פזור כמו יזורה על נוהו גפרית (איוב יח) : **[יא] אף כי.** עניינו כמו כ"ש וכן אף כי אש אכלתהו (יחזקאל ט"ו) : **[יג] נכאה.** נשברה כמו ונכאה לבב (תהלים קט) : **[יז] ארחת.** ענין האכילה התמידית בכל יום כמו וארוחתו ארוחת תמיד (מלכים ב כ"ה) : **אבוס.** שם המקום שמפטמים בו את הבהמות כמו וחמור אבוס בעליו (ישעיה א) : **[יח] יגרה.** מלי תגר וחרחור כמו ואל תתגר בם מלחמה (דברים ב) : **מדון.** מלשון דין ומריבה : **[יט] כמשוכת.** ענין גדר כמו הסר משוכתו (ישעיה ה) : **חדק.** מין קוצים כמו טובה כחדק (מיכה ז) : **סלולה.** ר"ל ממושמש בו הרבה להסיר אבני המכשול ודוגמתו סלסלה ותרוממך (לעיל ד) : **[כב] סוד.** ענין עצה שדרכו להיות בסוד לבל יודע, או שהעצה הוא למעשה כיסוד לבנין : **[כג] במענה.** ענין אמירה כמו ומה מענה לשון (לקמן טז) : **[כה] יסתח.** ענין עקירה כמו ונסחתם מעל האדמה (דברים כח) : **[כז] בוצע בצוע.** הגוזל הון כמו ובוצע ברך (תהלים י) וכמו מה בצע (בראשית ל"ז) : **[כח] יהגה.** יחשוב כמו הגיון לבי (תהלים יט) : **לענות.** מלשון עניה ותשובה : **[ל] תדשן.** ענין שומן : **[לא] תלין.** ענין התמדה כמו צדק ילין בה (ישעיה א') : **[לב] פורע.** ענין השבתה ובטול כמו ותפרעו כל עצתי (לעיל א')

משלי פרק-טז

[א] מערכי. ענין סדור : **מענה.** ענין אמירה : **[ב] זך.** ברור ונקי כמו שמן זית זך (שמות כז) : **ותוכן.** מלי תוך : **[ג] גול.** גלגל וסבב : **[ז] ישלים.** מלי שלום : **[י] קסם.** ענין ניחוש כמו קוסם קסמים (דברים י"ח) : **ימעל.** ענין בגידה ואשמה : **[יא] פלס.** ענין יושר כמו פלס מעגל רגליך (לעיל ד) והושאל על מטה המאזנים כי הוא מיישר המשקל : **כיס.** אמתחת ושק : **[יז] יכפרנה.** ענין העברה וקנוח ועש"ז יקראו המזרקים כפורי זהב (עזרא א) כי הכהן מקנח ידו מן הדם בשפת המזרק : **[טו] מלקוש.** כן נקרא המטר המאוחר כמו יורה ומלקוש (דברים י"א) : **[יח] גאון.** ענינו ממשלה כמו גאון יעקב (עמוס ז') : **כשלון.** ענין חלשות ונפילת הכח : **[יט] שלל.** הון רב : **[כד] צוף דבש.** חלות דבש וכן ונופת צופים (תהלים

(יט) : לעצם. ר"ל לגוף כי העצמות הם מעמידי הגוף : **[כנ]** אכף. מלשון כפיה ונגישה וכן ואכפי עליך לא יכבד (איוב לג) : **[כז]** כורה. חופר בור כמו בור כרה (תהלים ז') : **צרבת**. ענין שריפה כמו ונצרבו בה כל פנים (יחזקאל כ"א) : **[כח]** ונרגן. ענין תלונה כמו ותרגנו באהליכם (דברים א) : **אלוף**. שר כמו ואל תבטחו באלוף (מיכה ז) : **[ל]** עוצה. ענין סתימה כמו ויעצם את עיניכם (ישעיה כט) : **קורץ**. ענין נדנוד לרמז כמו קורץ בעיניו (לעיל ו) : **כלה**. ענין גמר והשלמה : **[לב]** ברוחו. ענין כעס : **[לג]** יוטל. ענין השלכה :

משלי פרק-יז

[א] פת. חתיכת לחם מל' פתות אותה פתים (ויקרא ב) : **חרבה**. יבשה : **[ג]** מצרף. וכור. שמות הכלים אשר יתיכו בהם הזהב והכסף : **[ד]** מזין. כמו מאזין ר"ל מקשיב באזנו : **הוות**. ענין שכר ורעה כמו מדבר הוות (תהלים צ"א) : **[ה]** לאיד. ענין תקלה ומקרה רע כמו הלא איד לעיל (איוב ל"א) : **[ז]** נאווה. מל' נאה וכן נאווה תהלה (תהלים קמז) : **לנבל**. אדם פחות ונבזה : **[ח]** אבן חן. יש אבני יקר המרבים חן למי שנושאים ואמרו שכן סגולת הרמגליות : **[ט]** ושונה. מל' שנית : **אלוף**. שר ומושל : **[י]** תחת. ענין פחד ושבר כמו אל תערוץ ואל תחת (יהושע א') : **[יא]** ישלח. ענין גרוי ושסוי כמו ושן בהמות אשלח בס (דברים ל"ב) : **[יב]** פגוש. ענין פגיעה : **שכול**. מי שבניו מתים קרוי שכול כמו לא תהיה משכלה (שמות כ"ג) : **[יג]** תמוש. ענין הסרה כמו לא ימוש (שם יג) : **[יד]** פוטר. ענין פתיחה כמו פטר רחם (שם) : **התגלע**. כמו התגלה בה"א וכן בכל תושיה יתגלע, לקמן יח) : **נטוש**. עזוב : **[טז]** מחיר. ענינו דמי הדבר וערכו כמו ובלא מחיר יין וחלב (ישעיה נה) : **[יח]** ערב ערבה. מלשון ערבות ממון : **[יט]** מצה. ענין מריבה כמו הן לריב ומצה תצומו (שם נ"ח) : **פתחו**. על פתח הפה יאמר וכן שמור פתחי פיד (מיכה ז') : **[כא]** לתוגה. מל' יגון : **[כב]** גהה. כמו כגהה ותחסר כ"ף השמוש ועניינו רפואה כמו ולא יגהה מכס מזור (הושע ה') : **נכאה**. שבורה כמו ונכאה לבב (תהלים ק"ט) : **גרם**. עצם כמו תשבר גרם (לקמן כ"ה) : **[כה]** וממר. מל' מרירות : **[כז]** חושך. מונע : **[כח]** אוטם. ענין סתימה וכמו אוטם אזנו (ישעיה לג) :

משלי פרק-יח

[א] תושיה. כן נקראת התורה והוא מלי יש כי ישנה לעולם ולא תשוב לאין כיתר הדברים : יתגלע. כמו יתגלה בה"א : **[ג]** בוז. בזיון : **[ו]** למהלומות. ענין הכאה המשברת כמו והלמה סיסרא (שופטים ה') : **[ח]** נרגן. מתלונן כמו ונרגן מפריד אלוף (לעיל טז) : כמתלהמים. ענין הכאה המשברת והוא הפוך מן הלום : **[יא]** קרית. מלי קריה ועיר : במשכיתו. עניינו הרצוף ברצפת אבנים והוא מלשון סכך וכסוי כמו ואבן משכית (ויקרא כ"ו) : **[יד]** יכלכל. ענין סבלה והחזקה כמו השמים וגוי לא יכלכלוך (מלכים א' ח') : מחלהו. מלשון חולי : נכאה. שבורה : **[טז]** מתן. מתנה ודורון : **[יח]** ישבית. יבטל כמו שבת נוגש (ישעיה י"ד) : **[יט]** כבריח. הוא כעין מקל משימים לרוחב הדלת לסגרו : ארמון. היכל מלך : **[כב]** ויפק. יוציא כמו יפיק תבונה (לעיל ג) : **[כג]** עזות. חזקות וקשות : **[כד]** להתרועע. מלי ריע וחבר :

משלי פרק-יט

[ב] ואץ. ענין מהירות כמו ולא אץ לבא (יהושע י') : **[ג]** תסלף. תעקם כמו וסלף בה (לעיל ט"ו) : יזעף. יכעס כמו זעף ה' אשא (מיכה ז') : **[ה]** ויפיח. ענין אמירה : **[ו]** רבים. גדולים וחשובים כמו רבי המלך (ירמיה מא) : יחלו. יבקשו כמו ויחל משה (שמות לב) : **[י]** נאוה. נאה ויפה : **[יב]** נהם. כן נקרא שאגת הארי וכן ארי נוהם (לקמן כ"ח) : זעף. כעס : **[יג]** הות. שברון לב : ודלף. ענין טפטוף כמו דלפה עיני (איוב יו) : טורד. ענין גרושין כמו ולך טרדין (דניאל ד) : **[כג]** ילין. ענין התמד' כמו צדק ילין בה (ישעיה א) : יפקד. ענין זכרון והשגחה : **[כד]** בצלחת. שם כלי בשול כמו ובדודים ובצלחות (דברי הימים ב לה) : **[כה]** יערם. מלשון ערמה : **[כו]** משדד. מלשון שדידה וגזלה : ומחפיר. ענין בושה : **[כז]** לשגות. מלי שגגה ומשגה : **[כח]** יליץ. מלי מליצה :

משלי פרק-כ

[א] הומה. ענין צעקה : שוגה. מלי שגגה : **[ב]** נהם. כן נקרא שאגת האריה : אימת. מלי אימה ופחד : מתעברו. מלי עברה וכעס : חוטא. ענין חסרון כמו קולע באבן אל השערה ולא יחטיא (שופטים כ') : **[ג]** יתגלע. כמו יתגלה בה"א : **[ה]** ידלנה. ענין שאיבה כמו דלה דלה לנו (שמות ב) : **[ח]** מזרה. ענין פרישה ושטיחה כמו כי חנם מזורה הרשת (לעיל א) : **[ט]** זכיתי. מלי זך ונקי : **[י]** איפה. שם מדה בת ג' סאים : **[יא]** במעלליו. במעשיו כמו אשר עולל לי (איכה א) : יתנכר. מלשון נכר

וזר : **[יג] תורש**. מלי רש ועני : **פקח**. פתח כמו עיניו פקח (איוב כז) :
[יד] ואוזל. ענין הליכה כמו אזלו מים מני ים (שם יד) : **[טו] פנינים**. הם
המרגליות : **[טז] חבלהו**. ענין משכון כמו אם חבל תחבל (שמות כב) :
[יז] ערב. ענין מתיקות כמו וערבה להי מנחת (מלאכי ג) : **חצץ**. אבנים
דקים כמו ויגרס בחצץ שני (איכה ג) : **[יט] ולפותה**. מלי פתי ושוטה :
תתערב. מלי תערובות : **[כ] ידעך**. ענין ניתר וקפיצה כמו דועכו כאש
קוצים (תהלים קי"ח) והיא כבוי הנר כי השלהבת נדחה ונקפץ מן
הפתילה : **באישון**. ענין שחרות וחושך וכן באישון לילה (לעיל ז) :
[כד] מצעדי. מדרך הרגל כמו ויהי כי צעדו (שמואל ב' ו) : **[כה] ילע**. ענין
השחתה ובלבול כמו על כן דברי לעו (איוב ו) : **לבקר**. ענין דרישה וחפוש
כמו לא יבקר (ויקרא יג) : **[כו] מזרה**. ענין פזור כמו מזרה ישראל יקבצנו
(ירמיה לח) : **אופן**. גלגל : **[ל] תמרוק**. ענין זכוך ובהירות כמו מרקו
הרמחים (שם מו) :

משלי פרק-כא

[א] פלגי מים. אמת המים : **[ב] ותוכן**. מלי תוך : **[ד] ניר**. ענין חרישה
כמו נירו לכם ניר (שם ד) והוא מושאל על המחשבה כמו שהושאל לה לי
חרישה כמ"ש אל תחרוש על רעך רעה (לעיל ג) : **[ה] חרוץ**. זרוז וישר :
אץ. ענין מהירות כמו ולא אץ לבוא (יהושע י"י) : **[ו] נדף**. ענין דחיפה
ומוכה כמו תדפנו רוח (תהלים א) : **[ז] יגורם**. מלי מגור ופחד וכן מגורת
רשע (לעיל י) : **[ט] פנת**. זויות : **חבר**. חבורת אנשים וכן חבר כהנים
(הושע ו) : **[י] יוחן**. מלשון חן : **[יב] משכיל**. ענין הצלחה כי המצליח
במעשיו נראה להבריות שעושה בהשכל : **מסלף**. מעקם כמו ויסלף דברי
בוגד (לקמן כב) : **[יג] אוטם**. סותם : **[יד] יכפה**. ענין כסוי ובדרז"ל כפה
עליהם הר כגיגית (שבת פח) : **[טו] ומחתה**. ענין שבר : **[טז] רפאים**. הם
המתים שנרפו ונחלשו : **[כ] בנוה**. במדור : **יבלענו**. מלשון בליעה :
[כב] ויורד. מלשון ירידה והשפלה : **[כד] יהיר**. גס הרוח כמו גבר יהיר
(חבקוק ב) : **בעברת**. מלי עברה וכעס : **[כה] מאנו**. לא רצו : **[כו] יחשוך**.
ענין מניעה : **[כז] בזמה**. במחשבה רעה כמו זמה היא (ויקרא יח) :
[כט] בפניו. בכעסו וכן ופניה לא היה לה (שמואל א א) כי הכעס נראה
בפני האדם :

משלי פרק-כב

[ב] נפגשו. ענין פגיעה כמו רש ואיש תככים נפגשו (לקמן כט) :
[ג] נענשו. גם הפסד הממון קרוי בלי' עונש כמו וענשו אותו מאה כסף (דברים כב) : **[ד] עקב.** עניינו סוף ואחרית ע"ש שהעקב הוא סוף הרגל :
[ה] צנים. קוצים כמו ולצנינים בצדיכם (במדבר לג) : **[ו] חנוך.** הוא ענין התחלה לדבר שעתיד לעמוד בו כמו ולא חנכו (דברים כ"ו) : **[ח] ושבט עברתו.** הושאל לשון שבט על העברה והזעם וכן אשור שבט אפי (ישעיה י) : **[י] וישבות.** ענין הבטול כמו שבת נוגש (שם יד) : **[יב] ויסלף.** ויעקם : **[יד] שוחה.** בור כמו בשחת עשו (תהלים ט"ו) : **[יז] זרות.** מלי' זר : **[יז] זעום.** ענץ כעס : **[יז] תשית.** תשים כמו שת לי אלהים זרע (בראשית ד) :
[יח] נעים. ענין מתיקות וערבות : **[כ] שלישים.** שרים ונכבדים כמו ומבחר שלישי (שמות טו) ור"ל דברים חשובים ונכבדים וכן שמעו כי נגידי אדבר (לעיל ח) : **[כא] במועצות.** מלי' עצה : **[כא] קשט.** ענין אמת כמו מפני קושט סלה (תהלים ס"ו) : **[כא] לשולחין.** ענין טרוד וגרושין כמו הן ישלח איש (ירמיה ג') : **[כג] וקבע.** ענין גזל כמו היקבע אדם אלהים (מלאכי ג) : **[כד] תתרע.** מלי' ריע וחבר : **[כה] תאלף.** תלמד כמו כי יאלף עונך פיך (איוב טו) : **[כו] משאות.** ענין הלואה כמו משאת מאומה (דברים כד) :
[כח] תסג. ענין ההחזרה לאחור כמו ארור מסיג גבול (שם כז) :
[כט] חזית. ענין ראייה כמו ואחזה אנכי (לקמן כד) : **[כט] חשכים.** שפלים ופחותים כי כמו שנקראים שרים חורים מלי' חיוור ולובן כן יקראו הפחותים חשוכים מלי' חושך ושחרות :

משלי פרק-כג

[ב] שכין. כמו סכין בסמ"ך וכן התמלא בשכות עורו (איוב מ) : **[ב] בלועך.** ענין בליעה וכן יעלעו דם (שם לט) והבי"ת היא בי"ת השמוש :
[ג] למטעמותיו. דברים מוטעמים ומשובחים כמו ועשה לי מטעמים (בראשית כז) : **[ד] תיגע.** מלי' יגיעה : **[ה] התעיף.** מלי' עפילה ותנועה :
[ז] שער. מלי' השערה ואומדן כמו מאה שערים (שם כו) : **[ח] תקיאנה.** הוא החזרת המאכל לחוץ וכן קיא צואה (ישעיה כח) : **[ט] מליך.** מאמריך כמו אין מלה בלשוני (תהלים קלט) : **[יד] משאול.** מגיהנם :
[טז] ותעלוזנה. ענין שמחה כמו יעלזו חסידים (שם קמט) : **[טז] כליותי.** תאות השמחה היא בכליות : **[יח] כי אם יש.** כי אשר יש : **[יט] ואשר.** ענין מצעדים ופסיעות כמו ואשרו בדרך בינה (לעיל ט) : **[כ] בסובאי.** ענין רבוי השתיה : **[כז] בזוללי.** ענין רבוי האכילה כמו סורר ומורה וכו' זולל וסובא (דברים כא) : **[כא] נומה.** מלי' תנומה ושינה : **[כד] גיל.** ענין שמחה : **[כח] כחתף.** כמו כחטף בטי"ת וענינו מהירות הלקיחה כמו וחטפתם לכם (שופטים כא) : **[כט] שיח.** ענין דבור כמו יעקב עליו שיחי (תהלים קד) : **[כט] פצעים.** מכות המוציאות דם כמו פצע תחת פצע (שמות כא) : **[כט] חכלילות.** אדמימות כמו חכלילי עינים מין (בראשית מט) :

ל למאחרים. מלי אחר ועכוב : **ממסך**. ענין מזיגה והוא תערובת המים
ביין כמו מסכה יינה (לעיל ט) : **לא** יתאדם. מלשון אודם :
לב וכצפעוני. הוא מין נחש : **לג** זרות. מלי זר ונכר : **לה** חליתי. מלי
חולי : **הלמוני**. עניינו מכות המשברות כמו יהלמוני צדיק (תהלים קמ"א)
: **אקיץ**. אעיר מן השינה :

משלי פרק-כד

ב יהגה. יחשוב כמו והגיון לבי (שם יט) : **ה** מאמץ. מחזק : **ו** ברוב.
עניינו גדולה וחשיבות כמו ורבי המלך (ירמיה מא) : **ז** ראמות. שם אבן
יקר וכן ראמות וגביש (איוב כח) : **י** התרפית. מלי רפיון : **כחה**. כמו
כחך : **יא** ומטים. מלי נטיה : **תחשוך**. תמנע : **יב** תוכן. מלי תוך :
יג ונופת. ענין הזלה ונטיפה כמו ונופת צופים (תהלים יט) : **כך**. מלי
חיך : **טו** תשדד. מלי שדידה וגזלה : **רבצו**. מקום רבצו והוא המקום
אשר ישכב שמה לנוח כמו כרע רבץ כאריה (בראשית מט) : **יט** תתחר.
ענין ההתערבות להדמות כמו ואיך תתחרה את הסוסים (ירמיה יב) :
כ ידעך. ענין ניתר וקפיצה כמו דועכו כאש קוצים (תהלים קיח) תהו
כבוי הנר שקופץ השלהבת מן הפתילה : **כא** שונים. מלי השתנות וחלוף
כמו ודתייהם שונות (אסתר ג) : **תתערב**. מלשון תערובות : **כב** איזם.
ענין שבר ומקרה רע כמו שמח לאיד (לעיל וז) : **ופיד**. עניינו כמו איד וכן
אם בפיזו להן שוע (איוב ל) : **כד** יקבוהו. יקללוהו כמו מה אקוב
(במדבר כג) : **יזעמוהו**. מלי זעם וכעס. לאומים. אומות : **כה** ינעם. מלי
נעימות ויופי : **כז** ישק. מלי נשיקה ור"ל חבור השפתים וכן צדק ושלוש
נשקו (תהלים פה) שר"ל תלויים ומחוברים זה בזה : **נכוחים**. אמיתים
וישרים כמו ונכחה לא תוכל לבוא (ישעיה נט) : **כז** ועתדה. ענין הזמנה
כמו התעתדו לגלים (איוב טו) : **לא** קמשונים. חרולים. מיני קוצים
כמו קמוש וחוח במבצריה (ישעיה לד) וכמו תחת חרול יספחו (איוב ל) :
וגדר. כותל : **נהרסה**. מלי הריסה ונתיצה : **לב** ואחזה. ענין ראייה כמו
חזית איש מהיר (לעיל כב) : **לג** תנומות. היא השינה הקלה : **מתהלך**.
הראוי כמתהלך ותחסר הכ"ף : **רישך**. מלי רש ועוני :

משלי פרק-כה

א העתיקו. כותב הדברים מספר אל ספר יקרא מעתיק לפי שנראה
כאלו מעתיק ומסיר הדברים משם לכתבם באחר ועם כי נשארו גם
בראשון מ"מ נראה הוא כאלו מסיר משם : **ב** חקור. ענין חפוש ודרישה

[ג] לרום. מלי הרמה וגבהות : **[ד] הגו**. ענין הסרה כמו כאשר הוגה מן המסילה (שמואל ב ב') : **סיגים**. הוא פסולת הכסף : **[י] יחסדך**. ענין חרפה כמו חסד הוא (ויקרא כ) : **ודבתך**. על הרוב יאמר על דברי גנאי ומעצמו יובן : **[יא] במשכיות**. מלי סכך וכסוי וכן ואבן משכית (שם כו) : **אפניו**. מלי אופן עגלה : **[יב] נזם**. שם תכשיט הנתון על האף : **וחלי**. ענין עדי ותכשיט כמו ותעד נזמה וחליתה (הושע ב) : **כתם**. זהב יקר וטוב וכן בכתם אופיר (תהלים מה) : **[יג] כצנת**. מלי צנה וקור ובדו. ז"ל בשר צונן (פסחים עו) : **ציר**. שליח כמו וציר בגוים שולח (עובדיה א) : **ישיב**. ענין השקט והנחה כמו בשובה ונחת (ישעיה ל) : **[יד] נשיאים**. עננים ע"ש שמנשאים עצמם למעלה : **מתהלל**. מלי הלול ושבח : **במתת**. מלי מתנה : **[טו] קצין**. שר ומושל כמו קצין תהיה לנו (שם ג) : **גרם**. עצם כמו תיבש גרם (לעיל יז) ור"ל הקושי : **[טז] והקאתו**. ענין החזרת המאכל מן הגוף וכן וספק מואב בקיאו (ירמיה מ"ח) : **[יז] הוקר**. מלי יקר : **[יח] מפיץ**. שם כלי המשבר וכן מפץ אתה לי (שם נח) : **שנון**. ענין חדוד : **עונה**. מעיד כמו לא תענה (שמות כ') : **[יט] רועה**. ענין שבירה כמו תרועם בשבט ברזל (תהלים ב') : **מועדת**. ענין החלקה והשמטה כמו ולא מעדו קרסולי (שם י"ח) : **[כ] מעדה**. מלי עדי וקשוט : **קרה**. מלי קרירות : **נתר**. מין אדמה רכה עשוי לכבס בו כמו אם תכבסי בנתר (ירמיה ב') : **רע**. מושבר כמו שן רועה : **[כב] חותה**. ענינו שאיבת האש מהיקוד כמו לחתות אש מיקוד (ישעיה ל) : **[כג] תחולל**. ענין בריאה והולדה כמו הן בעון חוללתי (תהלים נא) : **נזעמים**. מלי זעם וכעס : **[כד] פנת**. זווית : **[כו] נרפש**. ענין רמיסה כמו ברגליכם תרפשו (יחזקאל לד) : **מט**. מלי נטיה : **[כח] פרוצה**. ענין שבירה : **מעצר**. ענין מניעה כמו ותעצר המגפה (במדבר יז) : **לרוחו**. ענין דבור כמו וברוח שפתיו (ישעיה י"א) על שם שבאה ברוח הפה :

משלי פרק-כו

[א] בקיץ. הוא עת שטיחת התאנים ליבש כמו וקיץ וחורף (בראשית ח) : **נאוה**. נאה כמו נאוה תהלה (תהלים לג) : **[ב] כדרור**. הוא עטלף ותקרא דרור ע"ש שמקננת בבתים כאלו היתה חפשית מבני אדם כי דרור הוא ענין חירות כמו וקראתם דרור (ויקרא כה) : **[ג] שוט**. שרביט ושבט כמו קול שוט (נחום ג) : **מתג**. הוא כעין רסן עשוי להנהיג בו במתג ורסן עדיו (תהלים לב) : **לגו**. לגוף כמו אחרי גוך (יחזקאל כג) : **[ד] תען**. מלי עניה ותשובה : **תשוה**. מלי השואה ודמיון : **[ו] מקצה**. מלי קציצה וכתיתה : **חמס**. דברי סרה וקרוב לענין נחמסו עקביך (ירמיה יג) שהוא הסרה : **[ז] דליו**. ענין הרמה כמו דלו עיני למרום (ישעיה לח) : **שוקים**. שוקי הרגלים : **מפסח**. מחגר : **[ח] כצורו**. ענין קשירה כמו צרור כספו (בראשית מב) : **במרגמה**. כן יקרא הקלע על כי בו רוגמים ומשליכים

האבנים והוא מלי באבן ירגמו (ויקרא כ) : **[ט]** **חוח**. מין קוץ כמו החוח אשר בלבנון (מלכים ב' יד) : **[י]** **רב**. מלי מריבה : **מחולל**. מלי חלל והרג : **עוברים**. ר"ל בעלי עבירה עוברים על דת : **[יא]** **קאנו**. מלי הקאה : **שונה**. מלי שנים : **[יג]** **שחל**. שם משמות האריה : **[יד]** **צירה**. רגל הדלת הנתון בחור המפתן וכן נאמר בדרך שאלה נהפכו עליה צירה (ש"א ד) : **[טו]** **בצלחת**. שם כלי בשול כמו ובדודים ובצלחות (ד"ה ב' לה) : **נלאה**. ענין עייפות כמו ונלאו מצרים (שמות ז) : **[יח]** **כמתלהלה**. ענין יגיעה ועייפות כמו ותלה ארץ מצרים (בראשית מז) : **היורה**. ענין השלכה כמו ירה בים (שמות טו) : **זקים**. ניצוצות כמו מאזרי זיקות (ישעיה נ) : **[כ]** **באפס**. הוא כענין לא כמו ואפס כמוני (שם מו) : **נרגן**. מתלונן : **[כא]** **פחם**. הם גחלים כבויים כמו נופח באש פחם (שם לד) : **לחרחר**. להבעיר אש המריבה והחרון והוא מלי והעצמות יחרו (יחזקאל כז) : **[כב]** **כמתלהמים**. ענין הכאה המשברת והוא הפוך מן יהלמני צדיק (תהלים קמב) : **[כג]** **סיגים**. הוא פסולת הכסף : **מצופה**. מחופה : **דולקים**. ענין רדיפה כמו דלקת אחרי (בראשית לא) : **[כה]** **שבע**. ר"ל הרבה וכן שבע יפול צדיק (לעיל כד) : **[כו]** **במשאון**. בחושך כמו אמש שואה ומשואה (איוב ל) : **[כז]** **כורה**. חופר כמו בור כרה (תהלים ז) : **שחת**. בור כמו ויפול בשחת (, שם) : **וגולל**. מלי גלגול וסבוב : **[כח]** **זכיו**. ענין שבירה וכתיתה כמו או דכו במדוכה (במדבר יא) : **מדחה**. מלי דחיה :

משלי פרק-כז

[א] **תתהלל**. מלי הלול ושבח : **ילד**. עניינו מקרה וכן אלה תולדות יעקב (בראשית לז) ולפי שהזמן מוליד הקורות אמר ילד יום : **[ג]** **ונטל**. ענין משא כמו נטילי כסף (צפניה א) : **[ו]** **פצעי**. הם מכות המוציאות דם : **ונערתות**. ענין רבוי כמו ועתר ענן הקטורת (יחזקאל ח) : **[ז]** **תבוס**. ענין רמיסה כמו יבוס צרינו (תהלים ס) : **נופת**. ענין הזלה והתכה וכן ונופת צופים (שם יט) ותחסר מלת צופים והוא מובן מעצמו : **[ח]** **מן קנה**. מן מדורה : **[ט]** **וקטורת**. עשן בשמים : **[י]** **אידך**. מלי איד ומקרה רע : **[יב]** **נענשו**. גם הפסד ממון נקרא עונש וכן וענשו אותו מאה כסף (דברים כב) : **[יג]** **חבלהו**. ענין משכון כמו אם חבול תחבול (שמות כב) : **[יד]** **מברך**. ענין התפארות כמו אשר המתברך בארץ (ישעיה סה) : **[טו]** **דלף**. ענין טפטוף כמו דלפה עיני (איוב טז) : **טורד**. ענין גרושין כמו ולך טרדין (דניאל ד) : **סגריר**. מלי סגירה : **נשתוה**. מלי השואה ודמיון : **[יז]** **יחד**. מלשון חדידה ושנון : **[כ]** **שאול**. בור הקבר : **ואבדו**. הגיהנם : **[כא]** **מצרף**. וכור. שמות כלי הצורפים : **[כב]** **תכתוש**. ענין כתיתה וטחינה : **במכתש**. שם הכלי שכותשים בו : **הריפות**. מלי רפיון ור"ל החטים הנרפים הנקלפים מקליפותיהן וכן ותשטח עליו הריפות (שמואל

ב' יז) : בעלי. הוא יד המכתש שדוכין בו וכן והעלות וכפות (דברי הימים ב' כד) : **כג** **שית**. ענין שימה : **כד** **חוסן**. ענין חוזק ויאמר על העושר וכן חוסן ויקר יקחו (יחזקאל כב) : **נזר**. כתר : **כה** **ונאספו**. ענין כליון כמו אסף אסיפס (ירמיה ח') : **כז** **ומחיר**. ענין ערך הדבר ושיוויו כמו יקחו במחיר (דברי הימים ב' א'). עתודים. עזים זכרים : **כז** **ודי**. ענין ספוק הצורך : **ללחמד**. למאכלך : **ללחם ביתך**. כמו וללחם ביתך בוי"ו :

משלי פרק-כח

א **ככפיר**. שם משמות האריה : **ג** **סוחף**. ענין שטיפה וגריפה כמו נסחף אביריך (ירמיה מו) : **ד** **יתגרו**. מלשון תגר ומריבה : **ז** **ורועה**. ענין חבור וריעות : **זללים**. מרבים באכילה : **ח** **הונו**. מלשון הון ועושר : **בנשך**. ותרבית. נשך בכסף ותרבית באוכל וכן נאמר את כספך וגוי' בנשך ובמרבית וגוי' אכלך (ויקר' כה) : **לחונן**. מלי חנינה ומתנה : **י** **משגה**. מלי שגגה : **בשחותו**. מלי שחת ובור ור"ל תקלה וסכנה : **יב** **בעלוץ**. ענין שמחה כמו תעלץ קריה (לעיל י"א) : **רבה**. גדולה כמו על ארץ רבה (תהלים ק"י) : **יחופש**. ענין בקור ודרישה : **יד** **ומקשה**. מלשון קשה וחזק : **טו** **נוהם**. ושוקק. שאגת הארי נקרא נהימה ושאגת הדוב שקיקה : **טז** **נגיד**. שר ומושל : **מעשקות**. מלי עושק וגזל : **בצע**. עושק וגזל : **יז** **עשוק**. גזול ונשחת בעין : **יתמכו**. ענין סעד : **יח** **ונעקש**. ענין עקום : **כ** **ואץ**. ענין מהירות כמו ולא אץ לבא (יהושע י') : **כא** **גבר**. איש : **כה** **יגרה**. מלי תגר ומריבה : **ידושן**. מלי דשן ושמן וכן יריון מדשן ביתך (תהלים לו) : **כז** **ומעלים**. מלי העלמה : **מארות**. מלי ארור :

משלי פרק-כט

ב **ברבות**. ענין גדולה כמו ורבי המלך (ירמיה מ"א) : **יאנח**. מלשון אנחה : **ג** **ורועה**. מלי ריעות וחבור : **ד** **תרומות**. ענין הפרשה כמו ויקחו לי תרומה (שמות כ"ה) : **ה** **פעמיו**. רגליו כמו פעמיו ירחץ בדם הרשע (תהלים נ"ח) : **ז** **דין**. משפט יסורים : **ח** **יפיחו**. ענין נשיבה כמו נופח באש (ישעיה נ"ד) : **קריה**. עיר : **יא** **רוחו**. עניינו כעס וכן הניחו את רוחי (זכריה ו') : **ישבחנה**. ענין השפלה והשקטה כמו משביח שאון ימים (תהלים ס"ה) : **יג** **תככים**. מלי הכאה ושבירה : **נפגשו**. ענין פגיעה : **טו** **משולח**. נעזב על רצון עצמו כמו קן משולח (ישעיה טז) : **טז** **ברבות**. ענין גדולה : **יז** **מעדנים**. דברים חמודים כמו מעדני מלך

(בראשית מט) : **[יח] יפרע**. ענין השבתה ובטול כמו תפרעו כל עצתי (לעיל א) : **[יט] מענה**. מלי עניה ותשובה : **[כ] אץ**. ענין מהירות כמו ולא אץ לבוא (יהושע י) : **[כא] מפנק**. ענין עונג ועדן כמו מעדני מלך (בראשית מט) ת"א תפנוקי מלכין. מנון. שר ושליט כמו לפני שמש ינון שמו (תהלים עב) : **[כב] יגרה**. עניינו התחלת המריבה : **[כד] אלה**. שבועה כמו ושמעה קול אלה (ויקרא ה) : **[כו] משפט**. עניינו דבר הראוי וכן על העמוד כמשפט (מלכים ב יא) :

משלי פרק-ל

[א] אגור. ענין אסיפה כמו אגור בקיץ (לעיל י) : **[ב] בן**. מלי בינה : **[ג] יקה**. מלי הקאה : **[ד] המשא**. הנבואה : **[ה] נאום**. ענין אמירה : **[ו] לאיתניאל**. המלה ההיא מורכבת משתי תיבות אתי אל והלמ"ד הוא כמו בעבור וכן פתח פיד לאלם (לקמן לא) : **[ז] ואוכל**. מלשון יכולת : **[ח] בער**. סכל מבלי דעת כמו בהמה והוא מלי אנחנו ובעירנו (במדבר כ) : **[ט] וירד**. מלי ירידה, או הוא ענין ממשלה ושלטנו' כמו וירד מים עד ים (תהלים עב) : **[י] בחפניו**. עניינו מלא כפוי הידים כמו ומלוא חפניו קטורת (ויקרא טו) : **[יא] צרר**. ענין קשירה כמו צרור כספו (בראשית מ"ב) : **[יב] בשמלה**. בסדין : **[יג] אפסי**. קצות : **[יד] ומה**. הוא"ו במקום או : **[טו] צרופה**. זקוק מסיג כמו לשוא צרף צורף (ירמיה ו') : **[טז] יוכיח**. ענין ברור דברים כמו לכו נא ונוכחה (ישעיה א) : **[יז] בדך**. ר"ל בדבריך : **[יח] ונכזבת**. מלי כזב : **[יט] ראש**. עניות : **[כ] הטריפני**. ענין מזון כמו טרף נתן ליראיו (תהלים קי"א) והוא מושאל מלי מזון החיה הבא ע"י טרף : **[כא] חוקי**. הקצוב לי וכמו ואכלו את חוקם (בראשית מ"ז) : **[כב] ותפשתיו**. ענין אחיזה : **[כג] תלשן**. מלי מלשינות ולה"ר : **[כד] ואשמת**. מלי שממה כמו עדרי הצאן נאשמו (יואל א') : **[כה] ומצואתו**. מלי צואה וטנוף : **[כו] רמו**. גבוה : **[כז] ועפעפיו**. אישון העין : **[כח] חרבות**. מלשון חרב : **[כט] ומאכלות**. סכינים כמו ויקח את המאכלת (בראשית כ"ב) : **[ל] מתלעותיו**. הם השיניים הפנימים וכן מתלעות עול (איוב כ"ט) : **[לא] לעלוקה**. היא תולעת הגדלה בנהרות המוצצת דם עד כי נתמלא כל גופה ובדרז"ל סכנת עלוקה (ע"ג יב) : **[לב] הב**. תן כמו הבה לי בנים (בראשית ל') : **[לג] הנה**. הוא כמו המה לזכרים : **[לד] הון**. ענין די והרבה וכן יאמר על רבוי הממון : **[לה] ועוצר רחם**. מניעת ההריון וכן כי עצור עצר ה' בעד כל רחם (בראשית כ) : **[לז] ליקהת**. ענין קבוץ ואסיפה כמו ולו יקהת עמים (שם מט) : **[לח] יקרוה**. ענין נקיבה כמו וינקרו את עיניו (שופטים ט"ז) : **[לח] נפלאו**. ענין העלמה כמו כי יפלא ממך (דברים י"ז) : **[לח] בלב ים**. חוזק הדבר נקרא לב וכן לב השמים (שם ד') והוא מושאל מלב בעל חי שהוא חזקו : **[לח] ודרך**. הבעילה תקרא בשם דרך כן ארז"ל (קדושין ב') : **[לח] בעלמה**. הרכה בשנים תקרא עלמה ועם היא בעולה כמו הנה העלמה הרה (ישעיה ז') : **[לח] ומחתה**. מלי מחיה וקנות כמו מחה והפך על פניה (מלכים ב' כ"א) : **[לח] כא רגזה**.

חרדה : **שאת**. מלי משא וסבל : **[כב] ונבל**. איש פחות ונבזה : **[כג] גברתה**. האדונית שלה : **[כה] הנמלים**. שם בריה קטנה : **עם**. יאמר כן בדרך השאלה וכן עדת דבורים (שופטים י"ד) : **[כז] שפנים**. שם בריה מה : **עצום**. חזק : **[כז] חוצץ**. מאוסף ומקובץ וכן נקרא אסיפת אבנים קטנים כמ"ש ויגרס בחצץ (איכה ג) : **[כח] שממית**. היא עכביש : **תתפש**. מלשון תפישה ולכידה : **[כט] צעד**. ענין הלוך ופסיעות כמו כי צעדו (שמואל ב' ו') : **[ל] ליש**. שם משמות האריה וכן ליש אובד (איוב ד') : **[לא] זרזיר**. ר"ל חגור כי ויעשו להם חגורות (בראשית ג') תרגומו זרזין : **תיש**. הוא זכר העזים : **אלקום**. המלה ההיא מורכבת משנים אל קום ר"ל אין עומד : **עמו**. נגדו כמו ואין עמד להתיצב (דברי הימים ב' כ') : **[לב] בהתנשא**. מלשון התנשאות ורוממות : **זמות**. ענין מחשבה : **[לג] מיץ**. מלשון מציצה וסחיטה כמו וימץ טל מן הגזה (שופטים ו') : **חמאה**. היא שומן החלב : **אף**. חוטם : **אפים**. מלי אף וחימה :

משלי פרק-לא

[א] למואל. המלה ההיא מורכבת משנים למו אל ר"ל אל ה' כמו וידמו למו עצתי (איוב כט) : **משא**. נבואה : **יסרתו**. מלשון מוסר : **[ב] ברי**. הוא תרגום של בני : **[ג] חילך**. כוחך כמו ביום חילך (תהלים ק"י) : **למחות**. מלי מחיה ומחיקה : **מלכין**. נו"ן במקום מ"ם וכן לקץ הימין (דניאל י"ב) : **[ד] ולרוזנים**. ענין מושלים ושרים : **אי**. כמו אין וכן ימלט אי נקי (איוב כ"ב) : **שכר**. יין ישן : **[ה] מחוקק**. מלשון חקיקה וכתובה : **וישנה**. מלי השתנות וחלוף : **[ז] רישו**. מלי רש ועני : **[ח] לאלם**. הלמ"ד היא במקום בעבור וכן לאיתניאל (לעיל ל) : **חלוף**. מלי התחלפות ותמורה : **[י] אשת חיל**. ר"ל זריזה וישרה : **מפנינים**. הם המרגליות : **[יא] ושלל**. ענין בזת המלחמה : **[טז] זממה**. חשבה כמו כאשר זממתי (זכריה ח) : **[יח] טעמה**. ענין עצה כמו וטעם זקנים יקח (איוב י"ב) : **[יט] שלחה**. ענין הושטה כמו שלח אצבע (ישעיה נ"ח) : **בכישור**. הוא הכלי שהפשחן כרוך בו ואין לו דומה : **תמכו**. ענין השענה : **פלך**. הוא הכלי שבו המטוה ודומה לו ומחזיק בפלך (שמואל ב' ג') : **[כב] מרבדים**. מצעות המטות וכן מרבדים רבדתי (לעיל ו) : **שש**. פשתן משובח : **וארגמן**. צבוע בצבע אדום ושמו ארגמן כמו ותכלת וארגמן וגוי ושש (שמות כ"ה) : **[כד] סדין**. מין לבוש עשוי להתעטף : **וחגור**. חגורה ואזור : **לכנעני**. תגר כמו בת איש כנעני (בראשית לח) : **[כז] צופיה**. ענין הבטה כמו צופות רעים וטובים (לעיל טו) : **[כח] קמו**. ענין התעוררות לדבר מה כמו קום נא שבה (ראשית כז) : **ויאשרוה**. ענין שבח והלול כמו אשרי האיש (תהלים א) : **[כט] עשו**. עניינו קנין וכניסה כמו ואת הנפש אשר עשו בחרן (ראשית יב) : **חיל**. עושר : **עלית**. מלשון עליון : **[ל] שקר**. והבל. עניינם דבר שאין בו ממש : **תתהלל**. מלשון הלול ושבח :